

Sygn. akt II CSK 2/19

POSTANOWIENIE

Dnia 3 lipca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z powództwa J. G.
przeciwko T. G.
o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli,
na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 3 lipca 2019 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 28 czerwca 2018 r., sygn. akt I ACa (...),

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2) odstępuje od obciążenia powoda kosztami postępowania kasacyjnego na rzecz pozwanego.**

UZASADNIENIE

Powód J. G. wniósł przeciwko T. G. pozew o rozwiązanie łączącej ich umowy dożywocia zawartej w dniu 19 stycznia 2012 r. w P. przed notariuszem M.Ł. S.

Wyrokiem z dnia 7 sierpnia 2017 r. Sąd Okręgowy w P. powództwo oddalił, a wyrokiem z dnia 28 czerwca 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację powoda.

W skardze kasacyjnej, w uzasadnieniu wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, powód wskazał przyczyny kasacyjne określone w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c. W jego ocenie, w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne dotyczące dopuszczalności przyjmowania za własne przez Sąd drugiej instancji ustaleń faktycznych Sądu pierwszej instancji, w sytuacji zgłoszenia przez powoda w apelacji zarzutu sprzeczności ustaleń faktycznych, oraz potrzeba wyjaśnienia, czy w związku z powyższym wynikający z treści art. 378 § 1 k.p.c. nakaz rozważenia zarzutów apelacji nie prowadzi do konieczności przeprowadzenia przez Sąd drugiej instancji własnej oceny materiału dowodowego w zakresie zgłoszonego zarzutu, która powinna znaleźć odzwierciedlenie w uzasadnieniu wyroku, w szczególności że przed Sądem drugiej instancji powołane zostały przez strony postępowania nowe, istotne dla sprawy dowody, przy czym Sąd drugiej instancji nie uwzględnił w ogóle części wniosków dowodowych zgłoszonych przez strony, pomimo iż były one istotne dla rozstrzygnięcia sprawy.

W sprawie występuje także istotne zagadnienie prawne dotyczące uregulowania kwestii wyjątkowego wypadku uzasadniającego rozwiązanie umowy dożywocia określonego w art. 913 § 2 k.c., a w szczególności konieczne jest podjęcie przez Sąd Najwyższy rozważań, czy bierność po stronie nabywcy nieruchomości, przejawiająca się brakiem realizacji jakichkolwiek obowiązków nałożonych na nabywcę postanowieniami umowy dożywocia oraz pozbawienia zbywcy należnych mu środków utrzymania, a ponadto obciążenie zbywcy

w jakiegokolwiek części kosztami i obowiązkami związanymi z administracją nieruchomości przy jednoczesnym braku sprawowania lub zapewnienia opieki nad dożywotnikiem, który ze względu na stan zdrowia i wiek takiej opieki wymaga, może zostać uznane za wyjątkowy wypadek uzasadniający rozwiązanie umowy dożywocia w rozumieniu art. 913 § 2 k.c.

Oczywistą zasadność skargi kasacyjnej powód wiąże z koniecznością dokonania przez Sąd Najwyższy interpretacji sformułowania „wyjątkowy wypadek” określonego w art. 913 § 2 k.c., a w szczególności konieczne jest podjęcie przez Sąd Najwyższy rozważań, czy bierność po stronie nabywcy nieruchomości, przejawiająca się brakiem realizacji jakichkolwiek obowiązków nałożonych na nabywcę postanowieniami umowy dożywocia oraz pozbawienia zbywcy należnych mu środków utrzymania, a ponadto obciążenie zbywcy w jakiegokolwiek części kosztami i obowiązkami związanymi z administracją nieruchomości przy jednoczesnym braku sprawowania lub zapewnienia opieki nad dożywotnikiem, który ze względu na stan zdrowia i wiek takiej opieki wymaga, może zostać uznane za wyjątkowy wypadek uzasadniający rozwiązanie umowy dożywocia w rozumieniu art. 913 § 2 k.c., bowiem takie rozumienie „wyjątkowego wypadku” w chwili obecnej nie zostało poddane jednoznacznej wykładni przez orzecznictwo.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z art. 398¹ § 1 k.p.c. wynika, że skarga kasacyjna przysługuje co do zasady od prawomocnych orzeczeń sądów drugiej instancji, a więc orzeczeń wieńczących dwuinstancyjne postępowanie sądowe, w którym sądy obu instancji dysponują pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. Jednakże zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania tylko wtedy, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W zamyśle ustawodawcy skarga kasacyjna stanowi zatem nadzwyczajny środek zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło

w interesie publicznym, w szczególności przez zapewnienie jednolitej wykładni i stosowania prawa. Wyłączną podstawą oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania są wskazane w niej przyczyny kasacyjne wraz z uzasadnieniem (art. 398⁴ § 2 k.p.c.).

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego, skarżący, który jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazał przyczynę określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., powinien odpowiednio sformułować zagadnienie prawne, wskazać przepisy prawa, na których tle zagadnienie się wyłoniło oraz przedstawić argumentację jurydyczną uzasadniającą możliwość rozbieżnych ocen prawnych oraz świadczącą o istotności tego zagadnienia (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11, z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, nie publ., z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14, nie publ.). Zagadnienie jest istotne, jeżeli jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla ukierunkowania praktyki sądowej i rozstrzygnięcia sprawy, w której zagadnienie powstało (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 września 2012 r., II CSK 180/12, nie publ. oraz z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, nie publ.), wywołuje poważne wątpliwości, a zarazem nie było dotychczas rozstrzygnięte w judykaturze albo dotychczasowe orzecznictwo wymaga zmiany (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 sierpnia 2016 r., II CSK 94/16, nie publ.).

Zagadnienia przedstawione przez powoda nie czynią zadość przedstawionym wymaganiom.

Dostrzeżone przezeń zagadnienia „procesowe” były już wielokrotnie wyjaśniane w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Zgodnie z tym orzecznictwem, jeżeli sąd odwoławczy oddał apelację nie musi powtarzać dokonanych prawidłowo ustaleń, a wystarczy stwierdzenie, iż ustalenia sądu pierwszej instancji podziela i przyjmuje za własne (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 1935 r., C III 680/34. Zb. Urz. 1936, poz. 379, z dnia 14 lutego 1938 r., r. C II 2172/37 Przegląd Sądowy 1938, poz. 380, z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, Nr 4, poz. 83, z dnia 6 lipca 2011 r., I CSK 67/11, nie publ., i z dnia 19 czerwca 2013 r., I CSK 156/13, OSNC-ZD 2014, nr 3, poz. 57).

Dotyczy to także sytuacji, w której w apelacji zostały sformułowane zarzuty zmierzające do podważenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, z tym że konieczne jest wówczas ustosunkowanie się do wszystkich zarzutów apelacji i wyjaśnienie, dlaczego zarzuty te zostały uznane za bezzasadne (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98 i z dnia 23 września 2010 r., III CSK 288/08, nie publ., wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2015 r., V CSK 270/14, nie publ., z dnia 28 stycznia 2015 r., I CSK 741/13, nie publ., i z dnia 13 kwietnia 2017 r., I CSK 93/17, nie publ.). Obowiązek ten pozostaje także w związku z koniecznością rozpoznania sprawy w granicach apelacji, wynikającą z art. 378 § 1 zd. 1 k.p.c. (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 2003 r., III CKN 392/01, OSNC 2004, Nr 10, poz. 161 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 1998 r., III CKN 372/97, nie publ., z dnia 23 lutego 1998 r., II CKN 284/97, nie publ. oraz z dnia 17 lipca 2009 r., IV CSK 110/09, nie publ.). Zarazem jednolicie przyjmuje się, że z ustanowionego w art. 378 § 1 k.p.c. obowiązku rozpoznania sprawy w granicach apelacji nie wynika konieczność osobnego omówienia przez sąd w uzasadnieniu wyroku każdego argumentu apelacji. Za wystarczające należy uznać odniesienie się do sformułowanych w apelacji zarzutów i wniosków w sposób wskazujący na to, że zostały one przez sąd drugiej instancji w całości rozważone przed wydaniem orzeczenia.

Odrębną kwestią, sytuującą się już poza określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, jest prawidłowość zastosowania tych reguł w konkretnej sprawie.

Również kwestia przesłanki rozwiązania umowy dożywocia określonej art. 913 § 2 k.c. była już wielokrotnie wyjaśniana w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. w nowszym orzecznictwie wyroki z dnia 9 maja 2008 r., III CSK 359/07, nie publ., z dnia 15 lipca 2010 r., IV CSK 32/10, nie publ., z dnia 25 maja 2016 r., V CSK 499/15, nie publ., z dnia 13 czerwca 2018 r., IV CSK 277/17, nie publ. oraz postanowienia z dnia 25 czerwca 2010 r., III CSK 105/10, nie publ., z dnia 15 czerwca 2018 r., III CSK 54/18, nie publ. i z dnia 5 kwietnia 2018 r., II CSK 665/17, nie publ. i tam przywoływane wcześniejsze orzecznictwo). Wynika z niego m.in., że wyjątkowość wypadku, o jakim mowa w art. 913 § 2 k.c.

nie może sprowadzać się tylko do drastycznych przejawów uniemożliwiających bezpośrednią styczność stron umowy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2005 r., IV CK 645/04, nie publ. i z dnia 19 listopada 2009 r., IV CSK 236/09, nie publ.). W pewnych okolicznościach za taki wypadek może być uznane uporczywe, czyli długotrwałe i zamierzone nie wywiązywanie się z tych obowiązków przez zobowiązanego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2018 r., IV CSK 277/17). Jednakże samo uznanie, że stan stosunków między stronami umowy dożywocia jest taki, iż - jak określa to art. 913 § 1 k.c. - nie można wymagać od nich, żeby pozostawały nadal w bezpośredniej ze sobą styczności, nie stanowi wystarczającej przesłanki rozwiązania umowy z uwagi na wyjątkowy charakter tej instytucji, a może jedynie uzasadniać wystąpienie z żądaniem zmiany treści umowy i zastąpienie wynikających z niej dla dożywotnika uprawnień dożywotnią rentą (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2008 r., III CSK 359/07, z dnia 15 lipca 2010 r., IV CSK 32/10 i z dnia 25 maja 2016 r., V CSK 499/15). Możliwość zapewnienia dożywotnikowi dostatecznej ochrony przez zasądzenie zobowiązanych na wykonanie zaległego świadczenia lub zamianę świadczeń wynikających z dożywocia na rentę wyklucza wyłącza istnienie wyjątkowego wypadku w rozumieniu art. 913 § 2 k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2008 r., III CSK 359/07).

Skarżący nie wykazał również, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., a więc iż zachodzi niewątpliwa, widoczna na pierwszy rzut oka, tj. bez konieczności głębszej analizy, sprzeczność orzeczenia z przepisami prawa nie podlegającymi różnej wykładni (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 sierpnia 2016 r., II CSK 94/16, nie publ.) i w wyniku takiego naruszenia prawa zapadło w drugiej instancji orzeczenie oczywiście wadliwe (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2015 r., III CSK 198/15, nie publ., z dnia 13 kwietnia 2016 r., V CSK 622/15, nie publ., z dnia 2 czerwca 2016 r., III CSK 113/16, nie publ., z dnia 27 października 2016 r., III CSK 217/16, nie publ., z dnia 29 września 2017 r., V CSK 162/17, nie publ., z dnia 7 marca 2018 r., I CSK 664/17, nie publ., z dnia 18 kwietnia 2018 r., II CSK 726/17, nie publ., z dnia 5 października 2018 r., V CSK

168/18, nie publ.). W tej części uzasadnienie wniosku sprowadza się w istocie do powtórzenia problemu ujętego uprzednio jako zagadnienie prawne.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. oraz - co do kosztów - art. 102 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

jw